

Vážená paní dr. Kudělková, vážení pozůstalí, vážení smuteční hosté,

Sešli jsme se zde a loučíme se dnes s profesorem Zdeňkem Kudělkou, významným historikem umění, dlouholetým profesorem dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ale především skvělým člověkem – laskavým učitelem a moudrým rádcem. Profesor Kudělka by se za několik dní, na počátku měsíce prosince dožil sedmdesáti čtyř let. Asi málokdo by mu tento věk hádal: vždy elegantní, rozvážný a klidný, se zájmem o vše kolem něj, do poslední chvíle pracující badatelsky, připravený vždy poradit. K tomu se přidružovala až nebývalá skromnost, z níž vyvěralo jeho stažení do soukromého ústraní, obrovská laskavost a vcítění se do myšlení svých žáků a přátel, kteří jej doma navštěvovali.

Obě tyto stránky se vyváženě doplňovaly, takže nebylo vůbec zvláštní, že pan profesor, který se jinak snažil vyhýbat jakýmkoli oficialitám, akademickému provozu, jenž by jej vytrhoval z řešení badatelských problémů a nikterak neusiloval o společenské funkce a ocenění, byl a je stále ve skutečnosti nejznámější a nejocenenější osobností současné Brněnské školy dějin umění. Tato škola je spjata především se jmény profesorů Alberta Kutala a Václava Richtera. Kudělka byl žákem obou, ale nejbližší vztah měl k profesoru Richterovi. Stal se jeho odborným asistentem na brněnském uměleckohistorickém Semináři dějin umění. Musel však jako málo politicky spolehlivý odtud roku 1959 odejít. Pracoval potom na volné noze pro denní tisk a často proto později vzpomínal, že právě tato zkušenost jej naučila každodenní detailní a systematické práci. Záviselo na tom jeho živobytí. Teprve po čtyřech letech nucené přestávky získal opět místo odborného asistenta, na Univerzitě Palackého v Olomouci. Roku 1969 se habilitoval v Brně a tentokrát již definitivně nastoupil na brněnskou Univerzitu, kde zůstal až do svého penzionování. Krátkou dobu na počátku sedmdesátých let se stal vedoucím tehdy oddělení dějin umění Katedry věd o umění. Avšak teprve za dvacet dlouhých let se dočkal toho, že roku 1990 byl obnoven samostatný Seminář dějin umění. Bylo jen zcela logické, že profesor Kudělka se stal jeho prvním vedoucím. Tehdy se pustil s nadšením do práce – vzpomínám, jak jsme společně uvažovali nad inovacemi ve studijních plánech, jak přemýšlel nad novými výzkumnými projekty celého semináře, jak rozvíjel nově spolupráci s akademickým prostředím u nás i v zahraničí.

I kdybychom se dívali jen velmi zběžně a s odstupem na dění v brněnském oddělení dějin výtvarných umění v sedmdesátých a osmdesátých letech, neujde nám, že to byl právě Zdeňk Kudělka, kdo svým přístupem ke studentům skutečně udržoval kontinuitu školy svých učitelů, profesorů Václava Richtera a Alberta Kutala. Udržoval ji jak svými přednáškami, které klasicky chápal jako skutečná „čtení“, tak k ní přispíval rovněž pečlivým rozbořením písemných prací

posluchačů. Do detailů nás, své žáky, upozorňoval na způsob psaní odborné studie a přesně přitom korigoval naše pravopisné prohřešky. Jeho vždy vysoce kultivovaný přístup k výuce se naopak vždy odrážel v zájmu, který jsme my jeho posluchači měli o témata jím vedených diplomových prací. Práci se studenty ostatně sám nikdy nechápal jako něco „obtěžujícího“, ale jako přirozenou součást své badatelské metody. Proto jsme jej obdivovali, používali obdobný způsob vyjadřování a skutečně hltali jeho lekce: v podstatě nikterak hlasitě přednášené – spíše skromně tiché, ovšem logicky přesně a promyšleně vybudované. Teprve mnohem později jsme si mohli uvědomit, proč tak obdivoval tvorbu renesančního humanisty a architekta Leona Battisty Albertiho. Jeho přesné a vyvážené vyjadřování v tvůrčí činnosti i v literárním díle – ale též v životě – mělo opravdu určitý protipól v úsilí tohoto humanistického umělce.

Snaha profesora Kudělky o „přísnu a přesnou vědu“ bylo totiž stejně tak rysem ryze racionálního a logického vztahu k řešení uměleckých problémů. Svým zaměřením především na dějiny architektury navázal Kudělka na Richterův výzkum: věnoval se však nejen architektuře starší doby, ale stejně tak stavitelství novějšímu. Jistě byl právě on objevitelem brněnského funkcionalismu, na jehož výzkumu se habilitoval. Ještě jedna z posledních jeho prací byla věnována Adolfo Loosovi a jeho projektu Müllerovy vily v Praze.

V Kudělkově badatelské práci jsme poznali zejména snahu o uchování čistoty oboru dějiny umění a jeho teoretické základny jako humanistické disciplíny s relativně přesně vymežitelným předmětem i hranicemi zkoumání. Základem takto pojímaných dějin umění je umělcovo dílo v jeho tvarové jedinečnosti a rovněž jeho umělecká kvalita. Celou svou drobnopisnou hledačskou prací Kudělka přitom podstatně rozšířil základnu, kterou dal do vínku dějinám architektury na Moravě jeho učitel Václav Richter. Nejvýstižnější ukázkou znalecko-empirického typu dějepiscectví v Brně je přirozeně syntetická práce *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*. Pod Kudělkovou pečlivou redakcí vznikla monumentální monografie. Kudělka přes svou výraznou redakční práci se skromně schovával do pozadí – musel být přemlouván k tomu, aby se v titulu objevilo autorské určení Zdeněk Kudělka a kolektiv. Opravdově ve své skromnosti ne příliš snadno nesl, že kniha získala řadu ocenění svázané s jedinou osobností svého editora.

Laskavost profesora a učitele se nesla zejména jeho prací se studenty. Právě jim věnoval velkou část svého času. Proto jako blesk zapůsobilo jeho rozhodnutí odejít z fakulty do důchodu – říkal přitom, že chce ještě využít čas k další badatelské práci. Jakoby tušil, že mu nebude dáno ani celé desetiletí k uskutečnění všech svých plánů. Ale přesto, že se neobjevoval na fakultě, zájem o svůj Seminář projevoval stále. Zajímal se o jeho dnešní situaci, o jeho profesionální vybavení. V poslední době však sám pracoval na antologii a monografii profesora Václava Richtera. Byla to pro něj výzva, neboť určitě Richter neměl tak věrného žáka jakým byl Zdeněk Kudělka. Kudělka jako by nově pookřál kontaktem s myšlením svého učitele a seznamoval s tím i své přátele i žáky. Vzpomínám si zvláště na dvě věci jejichž současné řešení jej zaujalo: nejprve poznávat staré umění prostřednictvím nového. Zejména však potom to, že v umění by měla být

stále důležitým prvkem „krása“. Promýšlení Richterových úvah a jejich zpřístupnění veřejnosti bylo pro Kudělku posláním. Dokončit takovou práci považoval za důležitou povinnost vzhledem ke svému profesorovi. To se mu již nepodařilo. Opustil nás uprostřed rozpracovaného díla, ale naštěstí téměř dokončeného. Je tedy povinností jeho žáků toto jeho poslední dílo připravit k vydání.

*· Vážený pane profesore,
mluvím zde jako Váš žák a snad jsem se dal až příliš strhnout vylíčením Vašeho badatelského profilu. Budiž mi odpuštěno: byl jste skutečně vzácně vyrovnanou osobností. Dovedl jste se nadchnout pro detaily uměleckých děl – jednou jste mi s nadšením povídal, jak jste celý dvouhodinový seminář věnoval analýze a interpretaci jediného uměleckého díla. Váš étos vědecké práce měl svůj protipól v étosu osobním a lidském. Dlouhá léta jste se staral o svou starou maminku. Miloval jste šachy a s nadšením se vyjadřoval o přátelích, s nimiž jste šachy hrával. Zejména pak v posledních letech jste podnikal cesty za památkami a se zanícením jste o tom posléze povídal. Proto působí Váš odchod tak náhle a smutně. Bude nám chybět Vaše laskavé naslouchání i moudrá rada. Bude nám chybět Váš zájem. Snad proto zůstanete často s námi – v našich vzpomínkách.*

Jiří Kroupa

(Smuteční projev při pohřbu prof. PhDr. Zdeňka Kudělky 27. listopadu 2000.)

